

ÇOCUĞUN SESİ

ve TOPLUM

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	02
Aynı Gökyüzünün Altında Farklı Başlangıçlar	03
Kağıt Kokusu Olmayan Çocukluk	05
Kaybolan Çocukluk: Çocuk İşçiliğinin Görünmeyen Yüzü	07
Küçük Eller Büyük İşler: Çocuk İşçiliği Üzerine Bir Röportaj	09
Tarihin Gürültüsünde Çocukların Duyulamayan Sesi	11
Ninnilerden Rap'e: Çocukluğun Dönüşen Müzik Dünyası	13
Sırtındaki Başarı Yüğü: Çantası Ağır Çocukluğu Hafifletilmiş Nesiller	15
Festival, Gelenek ve Çocuk Bedeni: Kumari ve Naki Sumonun Etik Sınırları	17
Çocukluğun Aynasında Yetişkinlik Provası	19
Erken Yaşta Annelik Üzerine Bir Röportaj	21
Ekranın Ötesindeki Risk: Çocukları Bekleyen Dijital Tuzaklar	23
Hakların Haritasında Çocuk Olmak	25
Çocuk Haklarının Kurumsal ve Toplumsal Görünümleri	27
Çizgi Roman	28
Dergi Ekibi	30

Ön Söz

Sevgili Okur,

Bu dergi, yürütücüsü olduğum Çocuk Sosyolojisi dersi kapsamında hazırlanmış bir çalışmadır. Ancak süreç ilerledikçe bir ders ürünü olmaktan çıkmış; sabrın ve gönüllü bir emeğin ürünü haline gelmiştir. Ders saatini aşan tartışmalar, toplantılar, metinler üzerinde tekrar tekrar yapılan okumalar ve düzenlemeler bu sürecin en kıymetli parçaları olmuştur. Bu çalışmadaki sayfalar öğrencilerimin her birinin dokunuşlarıyla şekillenmiştir.

Bu dergi fikrini öğrencilerimle paylaştığımda, iki temel amacı gözettim. Bunlardan ilki, çocuk sosyolojisinin de temel hedefi olan, çocuklara yönelik bakış açılarını değiştirmektir. Öğrencilerimin çocukları yalnızca gelişimsel bir varlık olarak değil, içinde yaşadığı topluma aktif şekilde katkı sunan bireyler olarak görmelerini sağlamaktır. Çocukları edilgen gören bir bakış açısının çocukların seslerini duyması, yaşadıkları deneyimleri anlamaları ve en önemlisi onların karşılaştıkları eşitsizlikleri görmeleri mümkün değildir. İnaniyorum ki öğretmen adaylarının çocuğa olan bakış açısı değiştiğinde sınıf içi pratikler, kurumlar ve toplum da değişmeye başlayacaktır.

Bu dergideki ikinci amacım, çocuklara karşı duyduğum etik ve insani yükümlülüğü yerine getirmeye çalışmaktır. Bunu yaparken öğrencilerimin de bu sürecin aktif bir parçası olmasını arzuladım. Bu anlamda, çocukları görünmez kılan koşulların deşifre edilmesi, onların korunması gereken varlıklar olarak değil, hak sahibi güçlü bireyler olarak ele alınması mesajını açık bir şekilde sunduk. Çocuklara ve onların haklarına saygılı bir yaşamı desteklemek için küçük fakat anlamlı bir adım attık.

Dergimizdeki tüm içeriklerde çocukların üstün yararını, onurunu ve güvenliğini koruyan etik ilkeleri takip ettik. Metinlerde, çocuklar adına konuşurken onları susturmadan, onların yaşadıkları güçlükleri anlatırken onları yeniden güçsüz konuma yerleştirmeden aktarmaya özen gösterdik. Çocukları nesneleştiren dilden uzaklaşarak yaşam koşullarını yaratan toplumsal, ekonomik ve politik unsurlara odaklandık. Bu sebeple dergide çocuk görseline yer vermedik.

Son olarak bu derginin ortaya çıkmasında büyük özen gösteren ve katkı sunan bütün öğrencilerime içtenlikle teşekkür ediyorum. Onların çabası, sabrı ve sorumluluk bilinci anlamlı bir ürün çıkarmamızı sağladı. Şair Bâkî'nin dediği gibi “Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş”. Öğrencilerimle birlikte, çocukların sesine kulak vermek için yürüttüğümüz çabanın geride hoş bir sadâ bırakmasını temenni ediyorum.

Doç. Dr. BETÜL YANIK ÖZGER

Aralık-2025

AYNI GÖKYÜZÜNÜN ALTINDA FARKLI BAŞLANGIÇLAR

KEVSER TERAZİ

Eğitim, bireyin kendini gerçekleştirme sürecine rehberlik eden ve toplumların geleceğini biçimlendiren temel bir unsurdur. Eğitim süreci, bireye yalnızca bilgi kazandırmakla kalmaz; aynı zamanda sorgulama, eleştirel düşünme ve dünyayı anlamlandırma becerileri de kazandırır. Bu yönüyle eğitim, birey ve toplum için yön belirleyen bir pusula işlevi görür; ufku genişletir ve bireyin yaşam boyu karşılaşacağı fırsatları şekillendirir. Bu nedenle eğitim, bir ayrıcalık değil, herkes için güvence altına alınması gereken temel bir hak olarak değerlendirilmelidir. Nitekim Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin 28. maddesi, her çocuğun eğitim hakkına sahip olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Ancak burada kritik bir soru gündeme gelmektedir: Hukuki metinlerde tanımlanan bu hak, uygulamada ne ölçüde hayata geçirilebilmektedir? Sorun, tam da bu sorgulama alanında görünür hâle gelmektedir.

Eğitimde fırsat eşitsizlikleri, günümüzde hâlâ varlığını sürdüren ve çocukların hayallerine prangalar takan bir gerçekliktir. Çocuklar aynı gökyüzünün altında dünyaya gelseler de eğitim yolculuğuna eşit koşullarda başlayamamaktadır. Sosyoekonomik düzey, bölgesel farklılıklar ve toplumsal normlar gibi etkenler, birçok çocuk için yapısal engellere dönüşmektedir. Oysa bu engeller, çocukların bireysel tercihlerinin ya da sorumluluklarının bir sonucu değildir; aksine eğitim sistemi ve toplumun bütününe ait yapısal bir sorumluluğa işaret etmektedir. Eğitim, adil ve kapsayıcı politikalarla desteklenmediğinde toplumsal eşitsizlikleri azaltmak yerine yeniden üretebilir. Bu durumda okullar, her çocuğa fırsat sunan destekleyici kurumlar olmaktan uzaklaşarak, mevcut avantaj ve dezavantajları pekiştiren yapılara dönüşebilir.

Eşitsizliklerin sürekli olarak üretilmesi sadece okullarda değil, sistemin yapısında da gizlidir. Dünya sürekli bir dönüşüm içerisindeyken yeni ihtiyaçlar da ortaya çıkmaktadır. Ancak kurumlar bu dönüşüme yeterince uyum sağlayamamaktadır. Müfredat ve öğretim anlayışları, çoğu zaman bilgiyi pasif biçimde alan “standart öğrenci” modelini sürdürmekte; çocukların farklı ihtiyaçlara, ilgi alanlarına ve öğrenme biçimlerine sahip olduğu gerçeği arka planda kalmaktadır.

Eğitim politikaları ise bu çeşitlilikle yüzleşmek yerine sıklıkla dağıtılan kaynak miktarı, sınav başarı oranları ve performans göstergeleri gibi sayısal veriler üzerinden değerlendirilmekte; bu veriler çoğu zaman sistemin derin yapısındaki sorunları görünmez kılmaktadır. Bu etkenlerin yeterince dikkate alınmaması, eşitsizliklerin sessiz fakat kalıcı biçimde büyümesine zemin hazırlamaktadır.

Medya, genellikle bize eşitsizliğin farklı bir yüzünü gösterir. Zorlu koşullar altında ders çalışmaya mecbur kalan çocukların başarılarını çoğunlukla kişisel bir başarı öyküsü olarak sunar. Emek ve azim elbette oldukça önemli ve kıymetlidir. Ancak kişisel başarı öyküleri, izleyiciye şartların çok da önemli olmadığını; asıl önemli olanın çalışmak olduğunu fısıldar. Böylece çoğu kişi, başarı öyküsünde kahraman olan çocukları sadece tebrik etmekle yetinir; bir çocuğun neden zor koşullar altında ders çalışmaya mecbur kaldığını sorgulamaz. Yalnızca görünen başarı takdir edilir, başarının arkasındaki zorluklar ise çoğu zaman önemsenmez.

Günümüzde eşitsizliği azaltmayı başarmış ülkeler, örneğin Finlandiya, bizlere değişimin mümkün olduğunu göstermektedir. Bu ülkelerde eğitim, bir gelişim alanı olarak ele alınır. Öğrenci merkezli yaklaşımlar, okullar arasındaki farkların minimize edilmesi, uygun yatırımlar ve politikalar öğrencinin gelişimini destekleyecek şekilde planlanır. Bu ülkelerdeki başarı yalnızca öğrenci kaynaklı değil; sistemin kapsayıcılığı ve öğrenciyi merkeze alan düzenlemelerle birlikte ilerlemesinden kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak eğitimde fırsat eşitsizliği, bireysel eksikliklerin değil, sistemselsel tercihlerin bir sonucudur. Rekabeti merkeze alan bir eğitim anlayışı yerine; nitelikli, kapsayıcı ve adil bir yaklaşımla sistem yeniden gözden geçirilmeli ve düzenlenmelidir. Dezavantajlı gruplara yönelik pozitif ayrımcılık uygulamaları, bireysel gelişimi esas alan öğretim yöntemleri ve kurumlar arasında güçlü iş birliği sağlanması, eşitsizlik döngüsünün kırılmasında etkili olabilecek adımlardan bazılarıdır. Bu adımlar yalnızca bireyin değil, tüm toplumun geleceği açısından da büyük önem taşımaktadır. Çünkü bir ülkenin kalkınması sadece ekonomiyle değil, aynı zamanda güçlü ve adil bir eğitim sistemiyle mümkündür. Bugün bir çocuğa sunulan fırsatlar, yarının toplumsal yapısını şekillendiren en temel unsurlardan biridir.

Kaynakça

- UNICEF Türkiye. (n.d.). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. <https://www.unicef.org/turkiye/Çocuk-haklarına-dair-sözleşme>
- Bourdieu, P., & Passeron, J.-C. (1970). La reproduction: Éléments pour une théorie du système d'enseignement. Paris: Les Éditions de Minuit.
- Bilgin, R., & Erbuğ, E. (2021). Eğitimde fırsat eşitsizliği üzerine eleştirel bir değerlendirme. *International Journal of Economics Administrative and Social Sciences*, 4(2), 231-239.
- Dikmen, M., & Yıldırım, A. (2025). Türkiye ve Finlandiya Eğitim Sisteminin Genel Yapılanması, Eğitim Politikaları, PISA ve TIMMS Başarılarının Karşılaştırılması. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 121-144.
- İş, E., & Çiçek, S. PISA 2022'de Başarılı Olan Ülkelerin Eğitim Denetim Sistemleri ve Türkiye'nin Eğitim Denetim Sisteminin Karşılaştırılması. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 837-867.
- Sınav Eğitim Kurumları. (t.y.). Eğitim sistemi en iyi olan ülkelerin ortak özellikleri. <https://www.sinav.com.tr/HaberDetay/genel/egitim-sistemi-en-iyi-olan-ulkelerin-ortak-ozellikleri/24585>

KAĞIT KOKUSU OLMAYAN ÇOCUKLUK

Çocuklar, küçük bedenlerde yaşayan küçük düşünürler gibidir. Bu küçük düşünürler merakla keşfeder ve buldukları cevaplarla kendi gerçekliklerini beslerler. Kitaplar, çocukların merak dolu dünyalarındaki kapalı kapıları aralayarak yeni serüvenlerin başlamasını sağlar. Çocuklar için kitaplar; hiç yaşayamayacakları deneyimleri yaşamının, hiç gidemeyecekleri yerlere gitmenin ve farklı maceralara yelken açmanın bir yoludur. Çocuk kitapla ne kadar yakın olursa, hayal de o kadar gerçeğe yaklaşır. Kitaplar, çocukların zihnine ekilen birer tohum gibidir; zamanla çocukla birlikte büyür ve zihnin derinliklerine kök salar. Kitaplar, çocukların dünyayı anlamlandırmasında önemli bir rol oynar.

Hayal güçlerine eşlik ederek onlara farklı serüvenler yaşatır. Yalnızca eğlenceli bir arkadaşlık değil, aynı zamanda geliştirici bir deneyim sunar. Bu sayede çocuk; çevresini gözlemlemeyi, anlamlandırmayı ve bağlantılar kurmayı öğrenerek gelişmekte olan dünyasına yeni renkler katar. Kitaplar çocukların dil gelişimini destekler ve kelime dağarcığını zenginleştirir. Küçük bir çocuk bu kadar kelimeyle ne mi yapar? Kendini, düşüncelerini ve dünyasını ifade eder. Etkili iletişim kurarak çevresiyle sağlıklı etkileşim geliştirir. Karşısındaki insanı dinlemeyi, anlamayı ve insana değer vermeyi öğrenir. Aynı zamanda kitap, çocuğun zihinsel, duygusal ve kültürel gelişiminde temel bir araçtır.

Son yıllarda basına yansıyan kitap fuarı haberleri, çocukların kitaplarla buluşmasının giderek zorlaştığını göstermektedir. Kitap fuarına gelen çocuklar, onlar için hazırlanmış rengârenk kapaklar ve hikâyelerle çevrili bir ortamda bulunmalarına rağmen, ekonomik nedenlerle kitaplara dokunamamakta ya da onları edinmeden fuar alanından ayrılmaktadır. Bu durum, kitap fuarlarının çocuklar için bir keşif ve öğrenme alanı olmaktan ziyade, uzaktan bakılan bir sergiye dönüşmesine yol açmaktadır. Çocuğun gelişiminde bu denli önemli bir yere sahip olan kitaplara ulaşma imkânı, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de yer alan bilgiye erişim ve kültürel yaşama katılım hakkı kapsamında güvence altına alınmaktadır. Bu bağlamda kitap fuarları, yalnızca ticari etkinlikler değil; çocukların söz konusu haklarla doğrudan temas kurduğu kamusal alanlar olarak değerlendirilmelidir. Çocukların kitaba erişememesi ve kitapsız büyümesi, zihinsel gelişim süreçlerinde çeşitli boşluklara neden olabilmektedir.

Bu durum, uzun vadede kalıcı etkiler doğurabilir. Kitaplara erişemeyen çocukların kitap okuyarak büyüyen akranlarına kıyasla okul yaşamında güçlüklerle karşılaşma ihtimali çok yüksektir. Kitaplara erişimi sınırlı olan çocuklar; dinlediğini ve okuduğunu anlama, düşüncelerini sözlü ve yazılı olarak ifade etme gibi alanlarda akranlarına göre daha fazla güçlük yaşama riski taşımaktadır. Kitaplardan yoksun bir ortamda yetişen çocuğun akademik yaşamında başlangıçta sınırlı düzeyde gözlenen bu etkiler, zamanla belirginleşerek akademik başarıyı doğrudan etkileyebilmektedir.

Kitaplara erişemeyen çocukların yalnızca akademik değil aynı zamanda duygusal olarak da gelişimlerinin olumsuz etkilenebileceği söylenebilir. Bu çocuklar zamanla kendilerini yetersiz ve geride kalmış hissedebilir; bu durum ise çocuğun kendini değersiz hissetmesine ve içe kapanmasına yol açabilir. Çocukluk döneminde kitaplara erişemeyen çocukların hayal gücü sınırlı kalabilmekte, merak duyguları ise zamanla zayıflayabilmektedir. Bu koşullar altında çocuk, iletişim kurma becerileri zayıf bir bireye dönüşebilir; sosyal yaşantısı olumsuz etkilenecek dışlanma, utanç ve özgüven eksikliği gibi deneyimlerle karşılaşma riski artabilir. Eğitim ve kitap çocukların gelişimi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Kitaplarla büyümek her çocuğun hakkıdır. Çocukların kitaplara kolay ulaşamaması toplumda eşitsiz bir alan yaratmaktadır. Kitaplar boş rafları doldurmak için değil genç zihinleri beslemek için fuarda sergilenmelidir.

Çocuk haklarının yalnızca yasal metinlerdeki imzalarda değil, günlük yaşam pratiklerinde de korunması gerekmektedir. Çocukların kitaplara erişimi bir ayrıcalık değil, temel bir hak olarak ele alınmalıdır. Kitaplardan yoksun büyüyen nesiller sadece bugünün problemi değil geleceğin bir yıkımı olacaktır. Bu sebeple çocukların kitaplara erişiminin artırılarak çocuğun gelişim ve eşit yaşam hakkı korunmalıdır. Aksi hâlde kitaplar, zihinlerde yanacak bir kıvılcımken vitrinlerde sönen bir gelecek olacaktır.

Kaynakça

Doğar, Ö. (2025, 22 Aralık). Çocuklar kitaba dokunamadı. BirGün.

KAYBOLAN ÇOCUKLUK ÇOCUK İŞÇİLİĞİNİN GÖRÜNMEYEN YÜZÜ

SEHER DURGUT

Bugün dünya genelinde birçok çocuk, erken yaşta yetişkin sorumluluğu almakta ve aile gelirine katkıda bulunmak amacıyla çeşitli işlerde çalışmaktadır.

Çocukları çalışmaya iten nedenler arasında göç deneyimi, çocukluğa dair geleneksel bakış açıları ve eğitim düzeyinin düşüklüğü yer almaktadır. Ama en önemli nedenlerinden biri yoksulluktur. Çocukların çalıştırılması, “çocuk işçiliği” kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Çocuk işçiliği; çocukların gelişim düzeylerine uygun olmayan, eğitim ve oyun haklarını kısıtlayan, fiziksel ve duygusal açıdan zarar görmelerine yol açan ve risk içeren işlerde çalıştırılmaları olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de, TÜİK verilerine göre 15-17 yaş grubundaki çocukların işgücüne katılma oranı %24,9’dur. Bu katılım, belirgin biçimde mevsimlik tarımda, sokakta, sanayi sektöründe ve giderek büyüyen dijital platformlarda karşımıza çıkmaktadır.

Sanayi sektörü, çocuk emeğinin en görünmez ancak en ağır örneklerinden birini oluşturmaktadır. Tekstil atölyeleri, tamirhaneler ve kayıt dışı işletmeler; çocukların ağır makinelerle, kesici aletlerle, yoğun gürültüyle ve tehlikeli kimyasallarla iç içe çalıştıkları riskli ortamlar olarak öne çıkmaktadır. Bu alanlarda çocuklar, hata yaptıklarında çoğu zaman kötü muameleye maruz kalmakta ve yoğun kaygı ve korku yaşamaktadırlar.

Çıraklık adı altında meşrulaştırılmaya çalışılan bu yapı, gerçekte çocukların beden ve ruh sağlığını tehdit eden ağır bir iş yükü olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevsimlik tarımda çalışan çocuklar da tıpkı sanayideki çocuklar gibi zorlu bir yaşantıyı tecrübe etmektedirler. Çoğu zaman güneş doğmadan uyanmakta ve gün boyu kavurucu sıcaklık altında çalışmaktadırlar. Sokaktaki çocuklar ise trafik, şiddet ve istismar gibi güvenli olmayan bir çevrede para kazanma telaşındadırlar. Karşı karşıya kaldıkları tehlikelerin bile farkında olmayan bu çocuklar, ciddi risklere maruz kalmaktadırlar.

Çocukların temel haklarından yoksun bırakıldığı bir başka platform ise dijital ortamlardır. Dijital dünyada içerik üreten çocuklar, çoğu zaman kameraların ardında, ailelerin görünmeyen baskısıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Ailelerin çocukları aracılığıyla popüler olma, takdir edilme ve ekonomik kazanç sağlama yönündeki beklentileri, çocukların sosyal platformlarda daha yoğun ve sürekli biçimde yer almasına neden olmaktadır. Bu süreçte çocuklar, adeta birer işçi gibi her gün içerik üretmeye yönlendirilmektedir.

Tüm bu alanlarda çocukların oyun, gelişim, eğitim ve korunma hakları ihlal edilirken, çocuklar ekonomik olarak sömürüye açık hale getirilmektedirler. Bu ihlallerin önüne geçmek ve çocuk işçiliğini önlemek devletin ve toplumun en önemli ödevidir.

Devletin ilgili kurumlarının denetim mekanizmalarını güçlendirmesi, koruyucu-önleyici müdahalelerin artırılması ve caydırıcı yaptırımların uygulanması kaçınılmazdır. En önemlisi ise çocuk işçiliğine karşı farkındalık geliştirilmesi ve çocukların haklarına saygı gösterilmesidir. Çocukların yükünü hafifletmek, bazen büyük değişimlerden önce “Bu benim sorumluluğum değil.” demekten vazgeçmekle başlar. Çünkü bir çocuğu korumak, yalnızca onun değil; bir ülkenin geleceğinin de korunması demektir. Nedeni ne olursa olsun hiçbir çocuk görünmeyen emekleriyle fiziksel ve ruhsal yönden istismar edilip sömürülmemelidir. Bizler “çocuklar umudumuz, çocuklar geleceğimiz” sözlerini boşa çıkarmamalı ve bu sözleri anlamlı hale getirmek için elimizden gelenin en iyisini yapmalıyız.

Kaynakça

Akpınar, T., & Dertli, N. (2023). Yüzyıla çocuk emeği üzerinden bakmak: çocuklar geleceğimiz klişesine karşı çocuklar geçmişimiz. *Mülkiye Dergisi*, 47(5), 117-138.

Gülçubuk, B. (2012). Tarımda Çocuk Emeği Sömürüsü ve Toplumsal Duyarlılık. *Çalışma ve Toplum*, 2(33), 75-94.

UNICEF Türkiye. (n.d.). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. <https://www.unicef.org/turkiye/Çocuk-haklarına-dair-sözleşme>

Gözen, Ö., & Şaldırdak, G. A. (2023). Çocuk İşçiliğinin Yeni Yüzü: Kidfluence. *Çocuk ve Medeniyet*, 8(14), 113-135.

Tor, H. (2010). Türkiye’de çocuk işçiliğinin boyutları. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 2(2), 25-42.

KÜÇÜK ELLER BÜYÜK İŞLER

ÇOCUK İŞÇİLİĞİ ÜZERİNE BİR RÖPORTAJ

Bu bölüm, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (BMÇHS) maddeleri temel alınarak çocuk işçiliği olgusuna ilişkin yapılan gözlem ve röportajlardan elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu yazının amacı erken yaşta çalışma hayatına başlayan çocukların; çalışma koşullarını, eğitimle olan ilişkilerini, sosyal yaşamlarını incelemektir. Görüşmeler, organize sanayi bölgesinde çalışan on yaşın üzerindeki üç çocukla gerçekleştirilmiş ve gönüllülük ilkesi esas alınmıştır.

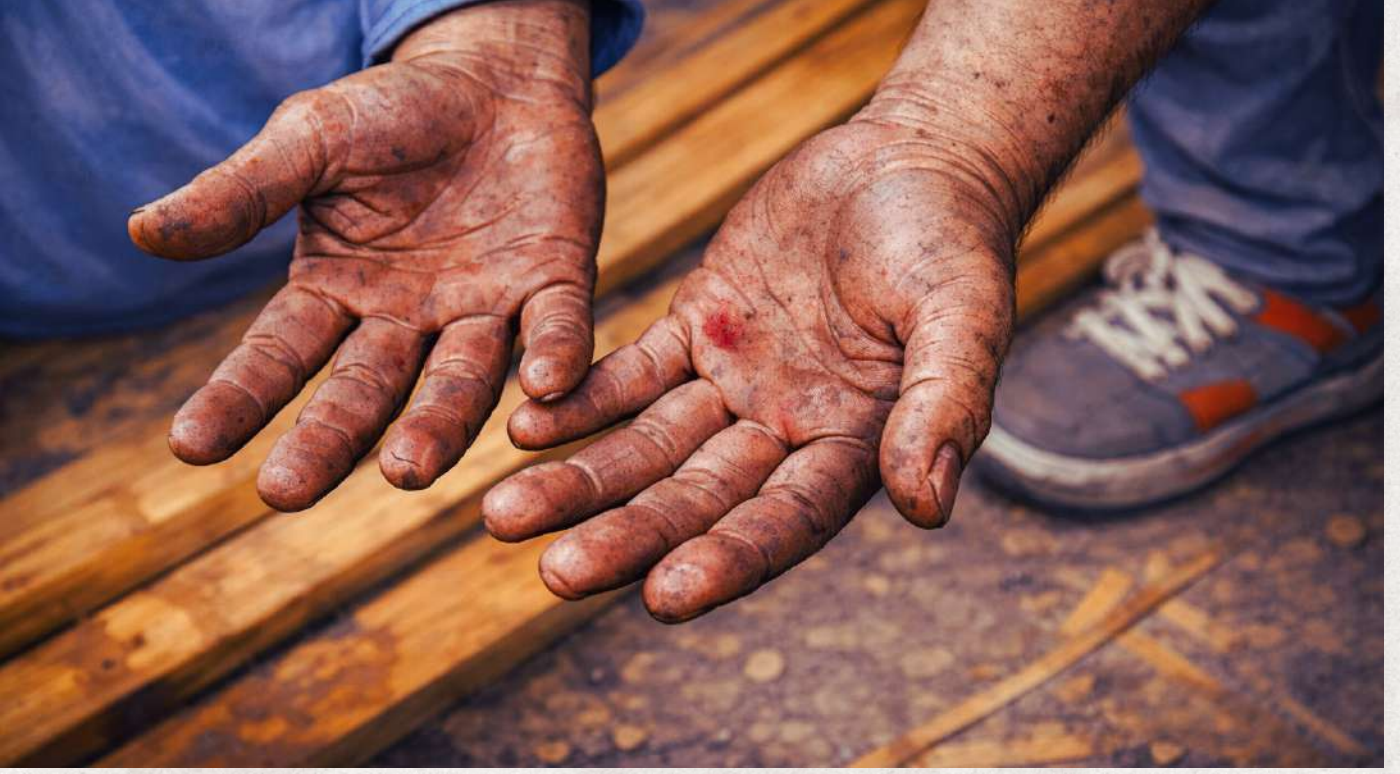
Organize sanayi bölgesindeki gözlemler sırasında çocukların önemli bir bölümünün örgün eğitime devam etmediği anlaşılmıştır. Bazı çocukların haftada yalnızca bir gün okula gittiği, eğitimde bir gelecek görmedikleri ve ailelerine maddi destek amacıyla çalıştıkları tespit edilmiştir. Ekonomik olarak sömürülen bu düzende çocuklar bunun doğal bir sorumluluk olduğunu düşünmüşlerdir. Bu durum, çocukların ekonomik olarak sömürüldüğü gibi kesintisiz ve eşit eğitime erişim hakkının ihlal edildiğini göstermektedir. Eğitim, çocuklar için öncelikli bir hak olması gerekirken, çalışma yaşamı eğitimin önüne geçmiş durumdadır. Eğitimleri kesintiye uğramış çocukların sağlık ve güvenliklerinin de ciddi risk altında olduğu görülmüştür.

Gözlem ve görüşmelerde, çocukların günde 8-10 saat boyunca ağır sanayi koşullarında çalıştığı, iş güvenliği ekipmanlarının yetersiz olduğu ve hijyen koşullarının son derece kötü durumda olduğu tespit edilmiştir.

Görüşülen çocuklardan birinin motor yağından dolayı elini yakması iş kazası riskinin ne denli yüksek olduğunu göstermiştir. Diğer yandan çocukların yaşantılarının iş ve ev arasında geçen bir döngüye sıkıştığı, kendilerine ait bir zaman diliminin neredeyse hiç olmadığı anlaşılmıştır. Çocukların içerisinde bulunduğu bu koşullar, çocuğun gelişim ve sağlık hakkını elinden alırken, çocuğun gelişimi için oyun ve dinlenmenin temel bir ihtiyaç olduğunu göz ardı etmektedir.

Çocuk hakları, bütün çocukların her türlü şiddet, ihmal ve istismardan korunması gerektiğini ortaya koymaktadır. Fakat sanayi ortamında çalışan çocukların yalnızca fiziksel değil, psikolojik şiddete de maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Ustalar tarafından küfürlü dile, baskıya ve aşağılanmaya maruz kalan çocukların bu davranışları normalleştirdiği ve artık etkilenmediklerini ifade ettikleri gözlemlenmiştir.

Sanayi ortamında çocukların zararlı alışkanlıklardan korunamadığı ve neredeyse her çocuğun sigara kullandığı tespit edilmiştir. Çocukların katılım ve görüş bildirme haklarının da ciddi biçimde sınırlandırıldığı görülmüştür. Yapılan görüşmelerde çocukların konuşurken devamlı olarak ustalarına baktıkları, izin almadan cevap veremedikleri ve kendi yaşamlarına ilişkin kararlarda söz sahibi olmadıkları anlaşılmıştır. Bu noktada çocukların hakkını koruyabilmek için çocuk işçiliği ile mücadele edilmesi önem arz etmektedir.

Çocukları çalışmaya iten nedenlerin tespit edilmesi ve bu nedenlerin ortadan kaldırılması atılacak adımların başında gelmektedir. Ekonomik yetersizlik yaşayan ailelerin tespit edilerek desteklenmesi ve istihdam politikalarının geliştirilmesi oldukça önemlidir. Mesleki eğitim bünyesi altında öğrenim gören çocukların mesleki becerilerini geliştirdikleri iş alanlarının denetimi sıklaştırılmalıdır.

Öğretmenlere ve ailelere eğitimler verilerek, çocukların mesleki eğitim sürecinde karşılaşılabilecekleri riskler konusunda farkındalıkları artırılmalı ve öğretmen-öğrenci bağı güçlendirilmelidir. Son olarak çocukların psikolojik iyilik hâli göz ardı edilmemelidir. Sanayi ve benzeri ortamlarda travmatik yaşantılara maruz kalan çocuklara düzenli psikolojik destek sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Tatar, M. (2024). Türkiye’de çocuk işçiliği sorunu ve çözüm önerileri: Çocuk işçiliği izleme merkezlerinin kurulması. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 15(41), 142-165.
- Karataş, E. (2022). Türkiye’de çocuk işçiliğiyle mücadelede kurumsal yapı. Medeniyet Araştırmaları Dergisi, 7(1), 89-112.
- Tunçcan, N. (1999). Çocuk işçiliği: Nedenleri, boyutları ve küreselleşen dünyadaki konumu. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 41-42, 243-253. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi.

TARİHİN GÜRÜLTÜSÜNDE ÇOCUKLARIN DUYULAMAYAN SESİ

YUNUS EMRE KILINÇ

İnsanlık, tarihin sayfalarında kendisine yer bulduğu ilk andan itibaren sistematik bir arayış ve çatışma döngüsü içinde varlığını sürdürmektedir. Bu arayışın temelinde esasen bireylerin hayatta kalma dürtüsü ve buna yönelik ihtiyaçlarını giderme çabası yer almaktadır. Bugüne kadar insanoğlunun bu girişimleri toplumlar arası çatışmaları da beraberinde getirmiştir. Çatışmaların yol açtığı savaşlar ülke sınırlarını yeniden şekillendirip kitleleri yerinden etmiştir. Böylelikle zaferin tadına, yenilginin ise intikamına odaklanan insanlık, savaşların ve göçlerin arasında sıkışıp kalan en kırılgan özneyi görmezden gelmiştir: çocukları!

Tarihsel süreç boyunca iradesi yok sayılan ve karar alma mekanizmalarının dışında bırakılan çocukların, kendini çocuk merkezli olarak tanımlayıp yapılandıran modern dünyada dahi güvenli ve tanımlı bir yeri bulunmamaktadır. Çocuğun değeri, çoğu zaman ebeveynlerinin konumuna ya da sahip olduğu pasaportun gücüne bağlı olarak belirlenmekte; pasaportsuz ya da ebeveynsiz kaldığında ise çocuk, özne olmaktan çıkarılarak yalnızca bir sayıya indirgenmektedir. İstatistiksel veriler, başka bir ifadeyle kişisel niteliklerden bağımsız sayısal göstergeler, durumu soğuk ve duygusuz bir biçimde tablolar hâlinde sunmaktadır. UNICEF tarafından yayımlanan veriler, dünya genelinde çatışma, şiddet ve zorunlu göç gibi nedenlerle yerinden edilen çocuk sayısının 48,8 milyona ulaştığını ortaya koymaktadır. Bu tablo, evsiz, yurtsuz ve belirsizlik içinde bırakılmış, yalnızca çocuklardan oluşan geniş bir kitleye işaret etmektedir. Ancak mesele yalnızca yerinden edilmekle sınırlı kalmamaktadır. Göç yollarında savrulan bu çocuklar kaçırılmakta, sakat bırakılmakta, öldürülmekte ya da silahlı grupların parçası hâline getirilmektedir. Save the Children'ın raporları, yalnızca bir yıl içinde çocuklara yönelik on binlerce ağır ihlalin gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

Hareket etmek, beslenmek ve oyun oynamak gibi en temel gereksinimlerin karşılanmasına muhtaç olan bu çocuk bedenleri, ihtiyaçlarının giderilememesinin yanı sıra savaşın bir sonucu olarak ortaya çıkan göçün sistematik şiddetine de maruz kalmaktadır.

"Taraflar Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocukları korumak ve onlara bakmak üzere mümkün olan her türlü önlemi alırlar." (Madde 38)

"Sığınma talebinde bulunan ya da mülteci kabul edilen bir çocuk ister tek başına olsun ister ana-babasıyla birlikte bulunsun, gerekli koruma ve insani yardımı görmelidir." (Madde 22)

(Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi)

Bir çocuğun ölümü dünyada yankı bulabilse de bu yankı çoğu zaman çocuğun yaşadıklarından değil, ait olduğu toplumun sayısal ve siyasal ağırlığından beslenmektedir. Dünya medyasının kamerasını ve kalemini sürekli aynı coğrafyalarda yoğunlaştırması tesadüf değildir. Bu seçici görünürlüğün en çarpıcı örneklerinden biri Sudan’da yaşananlardır. Birçoğumuzun adını dahi duymadığı ya da haritada yerini gösteremeyeceği Sudan’da, 2023 yılında başlayan iç savaş nedeniyle yaklaşık 14 milyon insan evinden kopmak zorunda kalmıştır; bu nüfusun yarısını çocuklar oluşturmaktadır. Benzer bir tablo Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nde de görülmektedir. “Kadogo” olarak adlandırılan ve ellerine silah tutuşturularak cepheye sürülen çocuklar bu tablonun somut bir yansımasıdır. Pasaportları değersiz, kimlikleri görünmez kılınan bu çocuklar çoğu zaman medyanın kadrajına dahi girmemektedir. Ticari kaygılarla şekillenen bir medya düzeninde ise odakta hiçbir zaman çocuk olmamıştır.

Savaşın ve göçün ortasında kalan bir çocuktan sağlıklı bir gelişim beklenebilir mi? Güvenli bir alanı olmayan, sürekli yer değiştiren ve aidiyet duygusu parçalanmış bir çocuk, gelecek hayalleri nasıl kurabilir? Bu çocuklar, çoğu zaman yaşlarının üzerinde sorumluluklar almakta ve yüksek strese maruz kalmaktadırlar. Kimi zaman ebeveyn rolüne girerek kardeşlerine bakım vermekte, kimi zaman ise kardeşlerinin koruyucusu hâline gelmektedirler. “Ne kadar olgun” denilerek övülen bu çocuklar aslında erken kaybedilmiş bir çocukluğun yükünü taşımaktadır. Kalem tutması gereken eller bavul taşırken, oyunu düşünmesi gereken zihin hayatta kalma kaygısıyla dolmaktadır.

Geçen her saniye, medya için nicel; çocuk için ise nitel bir kayba karşılık gelmektedir. İlkel güdülerle başlatılan ve çoğu zaman yalnızca sonuçları üzerinden konuşulan her savaş, beraberinde yeni göç yolları açmaktadır. Bu yollar çocukları içine çekmekte ve yutmaktadır. Nasıl ki konuşma sırasında yutulan her kelime diksiyonu bozuyorsa, savaşların ve göçlerin yuttuğu her çocuk da insanlığımızı aşındırmaktadır. İyi bir diksiyon kelimeleri doğru kullanmakla; iyi bir insanlık ise ancak çocukluğa zarar vermemekle mümkün olmaktadır.

Dünya, çocukların güven içinde çocuk olabildiği bir yer olmak zorundadır. Çocukların vatanı adım attıkları her yerdir; vatandaşlıkları ise dünya vatandaşlığıdır. Bir çocuk, yalnızca çocuk olduğu için değer görmelidir. Yetişkinlerin savaşları, kavgaları ve çıkar hesapları çocukların üzerine düştükçe kararan şey çocukluk değil, insanlığın kendisidir. Biz eğitimcilerin ve toplumun sorumluluğu, savaş ve göç yollarında savrulan çocuklara yalnızca yardım kolileri ulaştırmakla sınırlı kalmamalıdır. Asıl görev, bu çocukların güven duygusunu yeniden inşa edebilecekleri alanlar açmak ve çalınan çocukluklarını onarabilecekleri bir umut sunmaktır. Çünkü gün gelip tarih defteri kapandığında, geriye ne kazanılmış savaşlar ne de çizilmiş sınırlar kalacaktır. Geriye kalan, yalnızca çocukların hafızasında ve yetişkinlerin vicdanında yer edenler olacaktır.

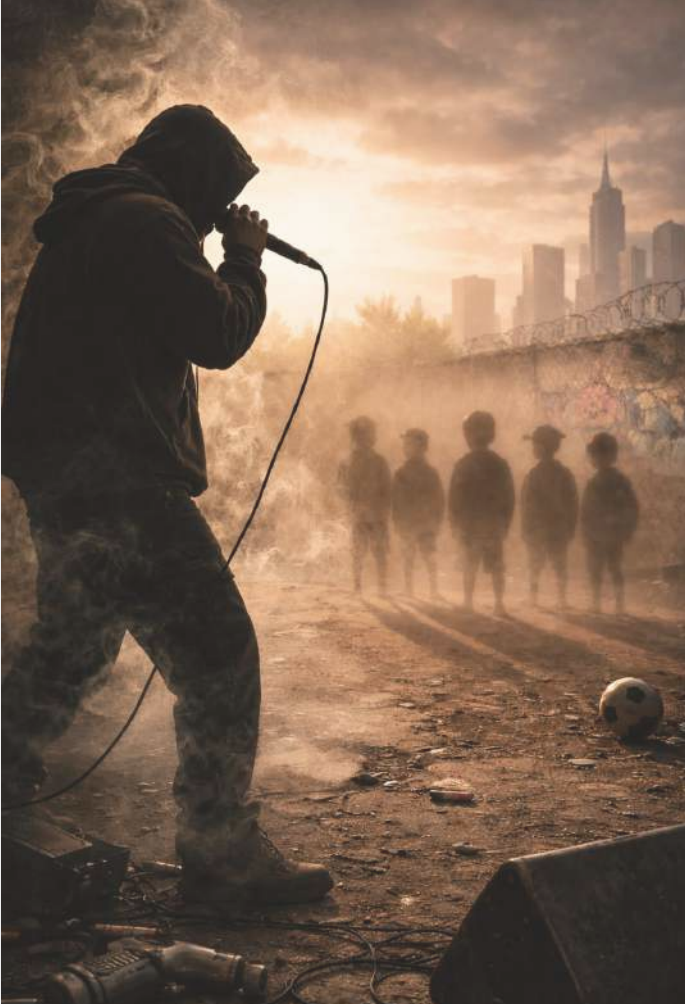
Kaynakça

- Birleşmiş Milletler. (1989). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu.
- Save the Children. (2025). Stop the War on Children: Security for Whom?
- UNICEF. (2025). Child Displacement and Refugees Data.
- UNHCR. (2025). Global Trends Report 2024.
- UNHCR. (2025). Five Takeaways from the 2024 UNHCR Global Trends Report.

NİNNİLERDEN RAP'E

ÇOCUKLUĞUN DÖNÜŞEN MÜZİK DÜNYASI

Çocukların oyun oynarken ya da farklı bir etkinlikte meşgulken, şarkı söylediğine çoğu zaman şahit olmuşuzdur. Ancak günümüzde çocuk şarkılarının yerini giderek yetişkin popüler kültürüne ait rap şarkılarının aldığı gözlenmektedir. Dinleyici kitlesinin artmaya devam ettiği rap şarkılarının çoğu zaman yetişkinlere yönelik; karamsarlık, şiddet, suç ve cinsellik gibi olumsuz ifadeler içerdiği bilinmektedir. Bu içeriklerin çocuklar tarafından duyulmasının ve tekrar edilmesinin yalnızca bireysel sonuçları değil aynı zamanda toplumsal bir yansıması olacağı da düşünülmelidir.

Güncel müzik izlenme istatistiklerine bakıldığında, rap sanatçılarının yer aldığı listenin ön planda olduğu görülmektedir. Şarkıların, yayımlandıkları ilk dakikalardan itibaren milyonlarca izlenmeye ulaştığı dikkat çekmektedir. En çok izlenen şarkılar arasında ilk sırada Heijan & Muti'nin seslendirdiği Birader yer almaktadır. Bu parça, 2022 tarihinde müzik platformlarında yayımlandıktan hemen sonra hitap ettiği kitle içinde hızla yayılmıştır. Bu yayılma zamanla sokakta, okulda ve mağazalarda sıkça karşılaşılan bir duruma dönüşmüştür. Yaklaşık 106 milyon izlenmeye ulaşan şarkı, en çok dinlenenler listesindeki üst sıralardaki yerini hâlen korumaktadır. Biraderin ardından listede Motive'nin 10 Mg adlı parçası gelmektedir.

Bu parça da yayımlandığı tarihten itibaren yaklaşık 72 milyon izlenmeye ulaşmıştır. Listenin üçüncü sırasında ise Lvbel C5'in Baba adlı parçası yer almaktadır. Yine bu parça da yaklaşık 62 milyon izlenme elde etmiştir. İlk üç sıranın dışında listede Heijan & Muti'nin Bertaraf, Blok3'ün Patlat, Reco & Cash Flow'un Gidersin Araya, Keskin'in Domdom, Wegh'in Kennedy'i Ben Vurdum, Blok3'ün Yaptırcaz Tırnaklarını ve Baybay, Borqy'nin Sağlam Kalça adlı parçaları da yer almaktadır. Bu şarkıların tamamı milyonlarca izlenmeye ulaşmış olup, listedeki parçalar arasında izlenme sayılarının genel olarak yüksek düzeyde seyrettiği görülmektedir. Okul öncesi, ortaokul ve lise çağındaki çocukların rap müziğin en yoğun dinleyici kitlesini oluşturması, bu içeriklerin olası etkilerinin dikkatle değerlendirilmesini gerektirmektedir.

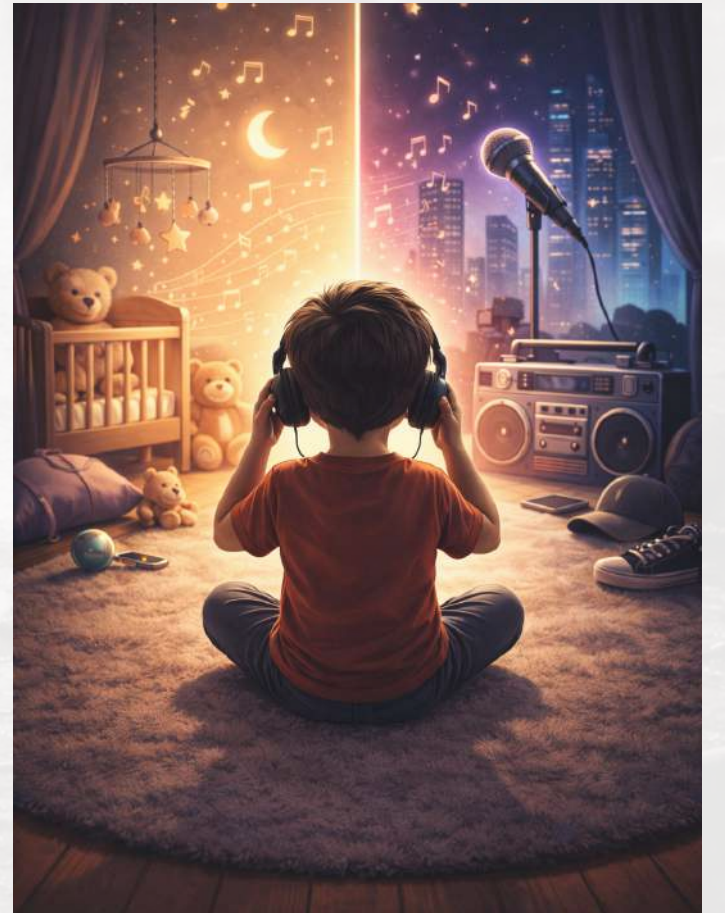
Zira bazı şarkı sözlerinde mutsuz aile ortamı, aile içi yabancılaşıma, aile içi şiddet, evden ayrılma ya da sokakta yaşama gibi çocuk gelişimi açısından riskli olabilecek temaların yer aldığı görülmektedir. Bu tür içerikler, çocuklarda özendirilmesi istenmeyen duygu ve tutumların normalleşmesine yol açabilir. Diğer yandan çocukların dünyasına giren bu şarkılar onların duygu dünyasını, kelime dağarcığını ve kendilerini ifade etme biçimlerini sessizce şekillendirmektedir.

Özellikle tekrarlanan sözlerin ses ve ritim öğeleriyle birleşmesi, çocukların bu ifadeleri farkında olmadan normalleştirmesine ve bilinçaltına yerleştirmesine yol açabilmektedir. Bu noktada mesele yalnızca şarkılarla sınırlı kalmamakta; çocukların hangi mesajlara maruz kaldığı, hangi duyguları olağan kabul ettiği ve hangi davranışları içselleştirdiği daha önemli hâle gelmektedir. Bu anlamda medya içeriklerinin çocukların duygusal güvenliğini riske atabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Rap şarkılarının çocukların yaşamında bu denli yer edinmesi; yetişkinlerin sunduğu medya ortamı ve çocuklara yönelik denetim anlayışıyla da doğrudan ilişkilidir. Dijital mecralarda bu tür şarkılara erişimin son derece kolay olması, çocukların erken yaşta gelişim düzeylerine uygun olmayan içeriklere maruz kalmasına yol açmaktadır. Bunun önlenmesinde sorumluluk çocuk haklarına taraf olan devletlere düşmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 19. maddesinde de vurgulandığı üzere, çocukların zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimine zarar verebilecek her türlü etkiden korunması esastır. Yetişkinlerin amacı rap müziğini bütünüyle dışlamak değil; çocuk haklarını ve gelişimsel ihtiyaçları merkeze alan bilinçli bir medya okuryazarlığı anlayışını hayata geçirmek olmalıdır.

Rap şarkılarının çocukların günlük yaşamındaki yerini anlamaya çalışmak, bu müzik türünün çocuklarda hangi duyguları uyandırdığını yine çocukların kendileriyle birlikte değerlendirmek önemlidir. Bu şekilde çocukların kendi düşüncelerini özgürce ifade etme hakkı korunarak rap müziğinin çocuklar üzerindeki etkilerinin daha ayrıntılı ve çok yönlü biçimde ele alınması sağlanacaktır. Aynı zamanda ilgili kurumların sağlayacağı sosyal destek mekanizmalarıyla zararlı içeriklerden arındırılmış güvenli bir medya ortamının önü açılmış olacaktır.

Kaynakça

Duyan Veli, TOKUÇ Hülya, Sosyal Medya, Aile ve Çocuk Etkileşiminin Çocuk Hakları Bağlamında İncelenmesi, Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırması Dergisi, 2021, 1 (1): 46-66

SIRTIMDAKİ BAŞARI YÜKÜ

ÇANTASI AĞIR, ÇOCUKLUĞU HAFİFLETİLMİŞ NESİLLER

AYŞE KAYA

Bir okul çıkışı... Omuzlarındaki okul çantalarıyla yorgunluktan süzölmüş minik yüzler. Bu manzara, hepimizin alışkın olduğu veya deneyimlediği; rutinleşip görmezden gelinen bir kamu sorununa işaret ediyor. Çocukların küçücük bedenleri ile evden okula, okuldan eve bir hamal gibi taşıdığı, bavuldan hallice okul çantaları; şüphesiz gelişimleri üzerinde birçok kalıcı etki bırakıyor. Peki, bu okul çantalarını sadece fiziksel ağırlıklar mı dolduruyor, yoksa ağır çantalar buz dağının sadece görünen kısmı mı? Çantaların içini açacak olursak; yüklü müfredatın kalın kitapları, ailelerin başarılı çocuk hayaliyle birer ikişer sıkıştırdığı yardımcı kaynaklar, “Benim çocuğum en iyisi olmalı” hayalleri, öğretmenlerin başarı nutukları ve toplumun başarı tahakkümü bizi karşılıyor. Çocukların hem bedenlerini hem de zihinlerini kamburlaştıran bu yükler çocukların dinlenme, oyun ve gelişim haklarını ihlal ederek en güzel yıllarını, yani “çocukluklarını”, bir gelecek yatırımına dönüştürüyor.

Günümüzde toplumun bireyden beklentileri; artan işsizlik oranları, kısıtlı istihdam alanları, ekonomik buhranlar gibi birçok etkenle birlikte ailelerin çocuktan beklentileri de kökten değişmektedir. Önceden oyun, dinlenme ve boş zaman ile bağdaştırılan çocukluk; bugünlerde ailelerin statülerini koruma, onları gururlandırma ve geleceğe yönelik en büyük yatırım aracı olarak var oluyor. Çocukların hayata ilk adımlarını attıkları andan itibaren, ailelerinin de hissettirdikleri en baskın duygulardan biri masum zannedilen gurur oluyor.

Toplumun yapısından güç alan ailelerin kendi istekleri ve hayalleri doğrultusunda yaşamlarını şekillendirdiğı çocuklar, bugün küresel ölçekte bir ruh sağlığı krizinin özneleri durumundadır. Rekabetin ve başarı baskısının en net görülüp ölçüldüğü eğitim ortamlarında yapılan birçok çalışma, eğitim sisteminin ve ebeveyn beklentilerinin çocuklar üzerindeki manevi yükünü kanıtlamaktadır. Türkiye’de yapılan araştırmalar, üniversite sınavına hazırlanan gençlerin %70’inden fazlasının orta veya yüksek düzeyde sınav kaygısı yaşadığını ortaya koymaktadır. Küresel PISA verileri ise OECD ortalamasında öğrencilerin üçte ikisinden fazlasının kötü not alma endişesi taşıdığını göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü’nün çalışmalarında çocuklarda erken akademik tükenmişlik sendromunun görüldüğü ve UNICEF’in 2024 yılı çocuk refahı analizlerinde okulların çocukların yaşamlarında bilgi ve gelişimin merkezinden öte bir stres kaynağı olarak yer aldığı belirtilmiştir.

Çocuklar, distopyalarında; kişiliklerinden, bireyselliklerinden ve haklarından mahrum bırakılarak ailelerinin “kişisel projeleri” olarak yaşamakta; başarıdan başarıya koşup proje sahiplerinin göğsünü kabartmakla görevlendirilmektedirler. Aileler ise başarılı bir proje yaratmanın gururunu ömürleri boyunca göğüslemektedir. Güncel Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre her yedi ergenden birinin anksiyete ve depresyon gibi bir ruh sağlığı problemi yaşadığı belirlenmiştir. Bu veriler, çocuklar üzerine kurulan yoğun baskının sağlıklarını ve gelişim haklarını ne derece tehdit ettiğini göstermektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 29. maddesine göre eğitim; çocuğun gelişimini bütüncül olarak desteklemeli ve iyileştirmelidir. Oysa günümüzde başarılı birey fabrikasına dönüştürülmüş okul sistemi, sağlıklı bir birey yetiştirmek yerine kaygıyı çocuğun temel duygusu hâline getirmiştir. Sınıflarda buram buram hissedilen rekabet, oyunların bile birliktelik için değil kazanmak için oynandığı teneffüsler bu durumun en görünür örnekleridir. En büyük ihlal ise çocukluğun özü olan dinlenme ve oyun hakkıdır. Ağır çantaların yarattığı kronik yorgunluk ve ödev yığınları, oyun zamanlarının “verimsiz” anlar olarak nitelendirilmesi, bilgi ve gelişim bombardımanı çocukları bilişsel olarak tüketip “minyatür yetişkinler” hâline getirmektedir.

Çocukların sırtından inmesi gereken yük, yalnızca ağır kitaplar değildir; asıl yük, sistemin ve toplumun ürettiği sürekli kıyas düzeni, hayatın her alanı içinde rekabet etme zorunluluğu, başarıyı merkeze alan eğitim anlayışı gibi manevi yüklerdir. Çözüm, yalnızca çantayı hafifletmekte değil; ailelerin çocuklarını birer “gelecek projesi” olarak görmekten vazgeçip onları bugünün hak sahibi, değerli bireyleri olarak kabul etmeyi öğrenmesinde yatmaktadır. Bu doğrultuda sosyal yaşamın her alanından yarış bayrakları kaldırılmalı, birey kendi biricik hâli ile kabul görebilmelidir. Çocukların şu an içinde bulundukları eğitim sistemi, devlet politikaları ile düzenlenmeli, dillere pelesenk olmuş hümanizm felsefe kitaplarından çıkarılıp sosyal ve kültürel hayata entegre edilmelidir. Çocukların dinlenme, oyun ve boş zaman hakkının gasp edilmesinin önüne geçilmeli ve çocukların sadece çocuk olduğu bir toplum düzeni yaratılmalıdır. Unutulmamalıdır ki gelecek, oyunla, merakla ve hayal gücüyle büyüme fırsatı bulmuş, ruhen ve bedenen sağlıklı çocukların ellerinde şekillendiğinde daha yaşanılabilir olacaktır.

Kaynakça

- Birleşmiş Milletler. (1989). Çocuk haklarına dair sözleşme. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. <https://www.unicef.org/turkiye/çocuk-haklarına-dair-sözleşme>
- Kapıkıran, Ş. (2020). Ergenlerde ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ile sınav kaygısı arasındaki ilişkide akademik dayanıklılığın aracı rolü. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (48), 409–430. <https://doi.org/10.9779/pauefd.521230>
- OECD. (2024). PISA 2022 results (Volume V): Students' predispositions to learning. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264301634-en>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). Türkiye çocuk araştırması 2022. TÜİK Yayınları. <https://data.tuik.gov.tr>
- UNICEF. (2024). The state of the world's children 2024: Child wellbeing in a changing world. UNICEF Innocenti Research Centre.
- World Health Organization. (2024). Adolescent mental health: Fact sheet. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health>

FESTİVAL, GELECEK VE ÇOCUK BEDENİ

KUMARİ VE NAKİ SUMO'NUN ETİK SINIRLARI

Gelenekler, toplumların hafızasını ve kültürel sürekliliğini taşıyan önemli yapılardır. Ancak söz konusu çocuklar olduğunda, geleneklerin sorgulanmadan kutsallaştırılması çocuk ihmaline yol açabilir. Japonya’da yüzyıllardır sürdürülen ve bebeklerin bilinçli olarak ağlatıldığı “Naki Sumo Festivali”, önce Japon yerel basınında ve tapınak kayıtlarında yer almış; ardından uluslararası medya tarafından haberleştirilmiş, sonrasında ise çocuk hakları ve etik tartışmalar çerçevesinde küresel ölçekte gündeme taşınmıştır. Hindistan’da kız çocuklarının tanrıça olarak seçilmesine dayanan “Kumari İnancı” da benzer bir seyir izlemiş; akademik ve kültürel metinlerin ardından uluslararası basında yer bulmuş, daha sonra çocuk hakları açısından değerlendirilerek haberlerin odağına yerleşmiştir. Bu iki gelenek, coğrafi ve kültürel açıdan birbirinden oldukça uzak görünse de çocukların yetişkin dünyasının inançları uğruna birer sembole dönüştürülmesi bakımından ortak bir zeminde birleşmektedir. Saygı, çocuğu yüceltmekte değil; onu anlamakta, korumakta ve sesini duymakta başlar.

Japonya’daki ağlayan bebek festivalinde, bebeklerin güçlü ve sağlıklı olmaları, kötü ruhlardan arınmaları ya da uzun ömürlü olmaları temennisiyle ağlatılmaları amaçlanır. Yetişkinler için bu durum neşeli, hatta eğlenceli bir festival olarak algılanırken, bebeğin deneyimi çoğu zaman göz ardı edilir.

Henüz duygusal düzenleme becerileri gelişmemiş ve güvenli bağlanmaya ihtiyaç duyan bir bebeğin, kalabalık bir ortamda yabancı kişiler tarafından korkutularak ağlatılması; stres, güvensizlik ve korku gibi temel duyguların yoğun biçimde yaşanmasına yol açabilir. Bu noktada, “niyetin iyi olması” çocuğun yaşadığı deneyimin olası etkilerini ortadan kaldırmaz. Çocuk merkezli bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde ise bebeğin bir geleneğin aracı hâline gelmesi, onun özne değil nesne olarak konumlandırıldığını göstermektedir.

“Kumari” inancında ise çok küçük yaştaki kız çocukları yalnızca kutsal kabul edilmekle kalmaz; aynı zamanda “kusursuz yüz hatlarına sahip olma”, “bedensel bir kusur taşımama”, “kan görmemiş olma” ve hatta “karanlıktan korkmama” gibi son derece katı, yetişkin dünyasının beklentilerine dayanan kriterlere göre seçilir. Bu seçim süreci, çocukları daha en başından itibaren değerli-değersiz, seçilen-elenen biçiminde keskin şekilde ayırır.

Henüz kimlik gelişimi başlamamış bir çocuğun dış görünüşü ve korkusuzluğu üzerinden yüceltilmesi, diğer çocukların ise görünmez biçimde elenmesi; çocuklar arasındaki eşitsizliği pekiştirir. Seçilen çocuk sıradan bir çocukluk yaşantısından kopararak katı kurallar ve ritüeller içinde yaşamaya yönlendirilirken, seçilmeyen çocuklar da sessizce “yetersiz” oldukları duygusuyla baş başa bırakılır. Asıl yıkıcı süreç ise ergenlikle birlikte gelen “kutsallıktan azledilme” aşamasında ortaya çıkar. Statü kaybıyla sonuçlanan bu ani geçiş, bireyde derin bir kimlik krizine ve toplumsal uyum sorunlarına yol açabilir. Tanrıça olarak yüceltilen bu kız çocuklarının bir anda sıradan hayata döndürülmeleri, ağır bir kimlik karmaşası ve duygusal boşluk yaratır. Bir dönem mutlak saygı gören bir figürken aniden toplum içindeki konumunu kaybeden bu çocuklar, derin bir psikolojik buhran yaşayabilir.

Her iki gelenekte de ortak olan temel sorun, çocuğun bireysel ihtiyaçlarının ve psikolojik sınırlarının göz ardı edilmesidir. Yetişkinler, kendi inançlarını, korkularını ve umutlarını çocuk bedeni üzerinden anlamlandırırken; çocuğun rızası, duygusal güvenliği ve gelişimsel gereksinimleri ikincil plana itilmektedir. Bu bağlamda çocuk, korunması gereken bir birey olmaktan ziyade geleneğin devamını sağlayan bir araca dönüşmektedir. Oysa çocukluk, kutsallık ya da güç ile tanımlanan bir rol değil; güvenli, destekleyici ve özgür bir gelişim alanı olmalıdır. Bu tür uygulamalar, çocukların fiziksel olarak zarar görmediği iddiasıyla çoğu zaman masumlaştırılmaya çalışılmaktadır. Ancak çocuk hakları yalnızca fiziksel bütünlükle sınırlı değildir; duygusal güvenlik, psikolojik iyilik hâli ve sağlıklı kimlik gelişimi de bu çerçevenin ayrılmaz parçalarıdır.

Ağlatılan bir bebeğin yaşadığı korku ya da tanrıça ilan edilen bir kız çocuğunun taşıdığı ağır beklentiler, görünmez fakat kalıcı izler bırakabilir. Bu izler ise çoğu zaman yetişkinlikte de kendini göstermektedir.

Sonuç olarak, geleneklerin korunması kültürel mirasın önemli bir parçasıdır; ancak bu mirasın bedeli çocukların çocuk olma hakkına yüklenmemelidir. Kültür, insanı yaşatmak ve anlamlandırmak içindir; çocuğu bir ritüelin aracına indirgemek için değil. Eğer bir gelenek, bir çocuğun ağlaması ya da nesneleştirilmesi üzerinden varlığını sürdürüyorsa, burada kültürel süreklilikten ziyade sistemli bir ihmalden söz etmek gerekir. Bir çocuğun ağlaması alkışlanmamalı; bir çocuğun kutsallaştırılması ise onun birey olduğu gerçeğini gölgelememelidir. Gerçek saygı, çocuğu yüceltmekte değil; onu anlamakta, korumakta ve sesini duymakta başlar.

Kaynakça

Wikipedia contributors. (2025, November 10). Naki Sumo Crying Baby Festival. In Wikipedia, The Free Encyclopedia.

Koh, S. (2026). Nakizumo Crying Baby Festival 2026. In Japan Travel. Wikipedia contributors. (2026). Kumari (goddess). In Wikipedia, The Free Encyclopedia. Retrieved March 1, 2026, from

Levy, R. I. (1990). Mesocosm: Hinduism and the organization of a traditional Newar city in Nepal. Berkeley: University of California Press

ÇOCUKLUĞUN AYNASINDA YETİŞKİNLİK PROVASI

EDA NUR SARIALTUN

Hızla değişen ve dönüşen dünyada, çocukluk kavramı da önemli bir değişim göstermektedir. Bir zamanlar masumiyet ve doğallıkla özdeşleştirilen çocukluk, şimdilerde “küçük yetişkinler” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunda başta medya olmak üzere çocukların içinde bulundukları yakın çevrenin etkisi önemli bir yer tutmaktadır.

Çocuklar, karşılaştıkları kozmetik ürünler aracılığıyla güzellik algısıyla erken yaşta tanışmakta ve yetişkinlik pratiklerine yoğun biçimde maruz kalmaktadır. Başta kız çocukları olmak üzere, erkek çocukları da toplumsal güzellik algısının belirlediği ölçütlere uyum sağlamaya çalışmaktadır. Güzellik sektörüne ve bu sektöre ait algılara yoğun biçimde maruz kalmak, çocukların erken yaşta yetişkinlik pratiklerini içselleştirmesine zemin hazırlamaktadır. Bu durum, yapısal ve kültürel koşulların da etkisiyle pekişmektedir. Medya, çocukların yetişkinlik pratiklerine yönelmesinde belirleyici bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Medyada yer alan reklamlar, küçük yaşlardan itibaren çocukların ilgisini çekmektedir. Bu durumdan yararlanan reklam şirketleri ise gelirlerini artırmak amacıyla çocuklara yönelik daha fazla reklam yayınlamaktadır. Ergenlik çağına gelindiğinde ise çocuk, değişen bedenini ve beden algısını yetişkin bedenleriyle karşılaştırmaya başlamakta; böylece pazarlama stratejilerinin hedef kitlesi hâline gelmektedir.

“Toplum olarak çocukları bu tür etkilerden korumamız gerekmektedir. Bu, yalnızca çocuğun hakkı değil; aynı zamanda BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin devletlere ve ebeveynlere yüklediği yapısal bir sorumluluktur.”

Uluslararası bir araştırma şirketi olan Mintel yayımladığı raporda kız çocuklarının makyaj yapma alışkanlığının son iki yılda ikiye katlandığını ortaya koymuştur. 7–10 yaşları arasındaki kız çocuklarının %63’ü ruj, %44’ü göz kalemi ve far kullanmaktadır. Bu yaş grubundaki her dört kızdan biri rimel sürmektedir. 11-14 yaşları arasındaki kız çocuklarının %74’ü far ve rimel kullanırken, ruj ve dudak parlaticısı kullanım oranı %80’e ulaşmaktadır. Aynı yaş grubundaki kızların yarısı allık kullandığını belirtmekte, bunların %14’ü ise her gün allık sürmektedir. 11-14 yaşları arasındaki kız çocuklarında saç boyası kullanımı oranı %27’dir.

Aileler, 13-14 yaşlarındaki kızların röfle yaptırdığını, hatta okula da bu şekilde gittiklerini vurgulamaktadır. Daha küçük yaştaki çocuklar için de benzer bir durum söz konusudur. Rapora göre gençlerin neredeyse tamamı deodorant kullanmakta ve makyaj yapmalarının en önemli sebebinin “farklı ve güzel olmak” olduğunu belirtmektedirler. Bu veriler göstermektedir ki çocukluk, hızla büyüyen güzellik sektörünün etkisi altında kalmıştır.

Kozmetik şirketleri, özellikle ergenlik çağındaki çocuklara yönelik sivilce kremleri, pürüzsüz cilt için maskeler, nemlendiriciler ve benzeri birçok ürün piyasaya sürerek çocuklar üzerinden gelirlerini artırmaya devam etmektedirler. Sosyal medyada yetişkin influencerlar tarafından bilinçsizce ve çoğu zaman ticari kaygılarla yapılan kozmetik reklamları bu durumun etki alanını genişletmekte ve çocuklardaki yaş sınırını giderek düşürmektedir. Toplum olarak çocukları bu tür etkilerden korumamız gerekmektedir. Bu, yalnızca çocuğun hakkı değil; aynı zamanda BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin devletlere ve ebeveynlere yüklediği yapısal bir sorumluluktur.

Medyanın çocuklar üzerindeki yönlendirici etkisine karşı gerekli önlemler alınmalıdır. Bunda yalnızca ebeveynlerin bireysel çabaları yeterli değildir. Devlet, çocuklara yönelik reklam içeriklerini sınırlandırmalı ve güzellik ürünlerinin çocuklara pazarlanmasında yaş düzenlemeleri getirmelidir. Okullarda eleştirel medya okuryazarlığına yönelik eğitimler yaygınlaştırılarak çocuklar bilinçlendirilmelidir. Ayrıca ebeveynlere yönelik toplumsal farkındalık çalışmaları da artırılmalıdır. Çocukların çocukluklarını sağlıklı biçimde yaşayabilmeleri desteklenmeli ve korunmalıdır.

Kaynakça

Eraslan, A. G. L. 21. yüzyılın küçük adam ve kadınları.

UNICEF. (n.d.). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>

Bilis, A. E., & Şen, S. (2023, December). Popüler kültürde hedonist kavramlar olarak güzellik ve beğenilme arzusu: güzellik youtuberları üzerine bir analiz. in 11. international" communication in the new world" congress (p. 98).

Tosun, E. (2023). Youtube'un Minyatür Yetişkinleri: Kidfluencer Videolarının Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi, 11(23), 121-151.

Teenage Cosmetics and Toiletries in the UK, Press Release, Report Date: 08/2004)

ERKEN YAŞTA ANNELİK ÜZERİNE BİR RÖPORTAJ

Çocuk yaşıta annelik vakaları yetişkin nüfustaki doğum oranlarına kıyasla sayıca daha düşük olsa da istatistiksel açıdan kayda değer bir yoğunluk göstermektedir. Bu vakaların önemli bir bölümü, resmî bir birliktelik olmaksızın; rıza dışı unsurlar içeren ya da cebri süreçler sonucunda gelişen gebeliklerden oluşmaktadır. Bu durum, çocuk hakları sözleşmesine göre çocukların her türlü ihmal ve istismara karşı yeterince korunmadığını ve haklarının doğrudan ihlal edildiğini göstermektedir. Bu süreçte sağlık kurumları ve özellikle hemşireler, çocuk yaşıta annelerin bakım, izlem ve destek hizmetlerinde kritik rol oynamaktadır. Bu grubun ilk temas noktası olan hemşirelerin deneyim ve gözlemlerine başvurmak sürecin anlaşılması açısından önemlidir. Bu nedenle bu bölüm erken yaşıta annelik olgusuna doğrudan tanıklık eden hemşirelerin görüşleri üzerinden şekillenmiştir.

Hastanede yürütülen görüşmeler kapsamında, hemşirelere çalışmanın amacı açıklanarak gönüllülük ilkesi esas alınmıştır. İki hemşire ile yapılan görüşmelerde çocuk yaşıta ebeveynlik vakalarının hâlen devam ettiği ve bu vakaların ağırlıklı olarak on altı yaş grubunda yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Çocuk yaşıta anne olmuş bireylerin, bu süreçte yine çocuk olan babadan yeterli desteği göremedikleri anlaşılmıştır. Baba figürünün sorumluluk üstlenmediği ve bakım yükünün büyük ölçüde reşit olmayan anneye bırakıldığı hemşireler tarafından gözlenmiştir.

Ortaya çıkan bu destek boşluğunun ise çoğu zaman anneanne veya babaanne gibi aile büyüklerinin sürece dâhil olmasıyla doldurulduğu anlaşılmaktadır. Çoğu zaman yeni doğan bebeklerin aileler tarafından kabul edilmediği ve evlatlık verildiği de anlaşılmaktadır. Bu gibi durumlarda anne ile bebek arasındaki bağın oluşmasını engellemek amacıyla emzirme sürecinin başlatılmadığı ifade edilmiştir.

Cinsel istismar ve tecavüz sonucu gerçekleşen gebeliklerde ise çocuk yaştaki annelerin toplumsal damgalama ve dışlanma nedeniyle yoğun kaygı ve çekingenlik yaşadıkları gözlemlenmiştir. Yetişkin annelerle kıyaslandığında çocuk annelerin travma ve korku düzeylerinin çok yüksek olduğu aktarılmıştır. Diğer yandan anne ve bebek sağlığı açısından çeşitli riskleri barındıran bu gibi durumlarda sağlık personelinin de yeterince bilgi sahibi olmadığı anlaşılmaktadır.

Görüşmeler sonucunda elde edilen bu bilgiler yaşadığımız çağda çocuk haklarının halen yeterince gözetilmediğini ortaya koymaktadır. Bu durum yalnızca küçük yaşta ebeveyn olan çocuklar için değil aynı zamanda dünyaya getirilen bebekler için de geçerlidir. Cinsel sömürü ve istismardan korunamamış bu çocukların kendi çocukluğunu yaşayamadan yetişkin rolüne girmeleri ve başka bir canlının bakımını üstlenmek zorunda kalmaları gelişim ve eğitim haklarını ortadan kaldırmaktadır. Evlatlık verilen bebeklerin ise biyolojik ailesiyle olan bağı korunamazken çocukların en yüksek standartta sağlık hizmetine erişimleri de yetersizdir. Sonuç olarak üzerinde durulması gereken nokta çocukların yaşadıkları bu sürecin bireysel bir talihsizlik değil, toplumsal bir sorun olarak değerlendirilmesi gerektiğidir. Cinsel istismara uğrayan çocukların çoğu zaman çevrelerindeki yakın kişiler tarafından mağdur edildiği ve bu durumun dışarıya yansıtılmadığı bilinmektedir.

Bu sebeple çocuklar için koruyucu ve önleyici hizmetlerin güçlendirilmesi ve aile başta olmak üzere devletin ilgili kurumlarının iş birliği halinde hareket etmesi gerekmektedir. Sağlık kurumlarında erken risk belirleme uygulamalarının yaygınlaştırılması ve okullarda çocuklara yönelik eğitim programlarının geliştirilmesi temel adımlar arasında yer alabilir.

EKRANIN ÖTESİNDEKİ RİSK ÇOCUKLARI BEKLEYEN DİJİTAL TUZAKLAR

BUSE NUR POLAT

Günümüzde teknoloji, hızlı ve çok boyutlu bir dönüşüm süreciyle yaşamın merkezinde konumlanmıştır. Bireylerin bilgiye tek bir tuşla anında erişebilmesi, dijital ortamların kullanımını yaygınlaştırmış; bu ortamları gündelik yaşamın ayrılmaz bir bileşeni hâline getirmiştir. Ancak dijitalleşmenin sunduğu kolaylıklar kadar, özellikle çocuklar açısından ortaya çıkan riskler de dikkat çekmektedir. Dijital ortamlarda yeterli koruma mekanizmalarından yoksun kalan çocuklar, siber zorbalık, çevrim içi tehditler ve çeşitli istismar türleri karşısında korunmaya ihtiyaç duymaktadır.

Bu bağlamda “Dijital Dünyada Çocuk Hakları” kavramı giderek daha fazla önem kazanmış; konu yalnızca bireysel ya da ulusal düzeyde değil, uluslararası politika ve hukuk çerçevesinde de ele alınmaya başlanmıştır. Dijital ortamda, çocuğa güvenli bir ortam sunulması, çocuğa ait kişisel verilerin korunması gerekliliği ve çocuğun yüksek yararının gözetilmesi dijital çağda öncelikli bir hak ve koruma alanı olarak öne çıkmaktadır. Her çocuk; dil, engellilik durumu, sosyoekonomik koşulları veya yaşadığı bölge fark etmeksizin dijital hizmetlere güvenli ve eşit biçimde erişebilmelidir.

Çocuğun yüksek yararı ve güvenliği gözetildiğinde dijital ortamda sunulan içerikler, oyunlar ve sosyal medya platformları gerekli etik ve hukuki denetimlerden geçirildikten sonra erişime açılmalıdır. Çocuklar, zararlı içeriklerden, siber zorbalıktan, istismar risklerinden ve dijital bağımlılıktan korunmalıdır. Yetişkinler dahi kişisel verilerin güvenliğini sağlamada güçlük yaşarken, çocukların yüksek risk altında olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Bu nedenle teknoloji şirketleri, çocuklara ait verilerin izinsiz toplanmasını, işlenmesini ve paylaşılmasını engelleyen güçlü güvenlik altyapılarını kurmak, çocuklara yönelik koruyucu tasarım ilkelerini benimsemek ve veri koruma standartlarını titizlikle uygulamakla yükümlüdür.

Şirketler, dijital ürün ve hizmetlerini tasarlarken çocukların gelişim düzeylerini gözetmeli; çocuklar için uygun olmayan içeriklerin sınırlandırılmasına olanak tanıyan güvenlik ve ebeveyn kontrolü ayarlarını etkin biçimde geliştirmelidir. Dijital dünyada, çocukların güvenliğini sağlarken onların kendilerini özgürce ifade edebilmelerini ve dijital düzenlemelerde söz sahibi olabilmelerini sağlamak da çocukların temel haklarından biridir. Karar alma sürecinde çocukların görüşlerinin dikkate alınması katılımcı hakkının mutlaka gözetilmesi gereklidir. Dijital ekosistemden beklenen, çocukların ifade alanlarını sınırlayan değil; onların katılımını teşvik eden, güçlendiren ve destekleyen yapılar sunmasıdır. Sonuç olarak, çocukların dijital ortamlarda güvenli bir biçimde var olabilmesi ve hak ihlallerine maruz kalmaması, etkili hukuki ve etik düzenlemeleri zorunlu kılmaktadır.

Söz konusu düzenlemeler; çocukların dijital okuryazarlık düzeylerinin artırılmasını, bilinçli ve eleştirel dijital kullanıcılar olarak güçlendirilmesini ve gelişimsel özelliklerine uygun nitelikli dijital içeriklere erişimlerinin desteklenmesini amaçlamaktadır. Bunun için de ailelerin, eğitimcilerin, devlet kurumlarının ve teknoloji şirketlerinin ortak sorumluluk üstlenmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Akçay, Z. G. Dijital Ortamda Çocuk Hakları: No 25 İle İlgili Genel Bir Değerlendirme. In International Symposium on Child "Child in Interdisciplinary Perspective" Proceedings Book (p. 70).

Özkaya, P. (2023). Dijital Dünyada Çevrimiçi Riskler, Bilişim Suçları ve Mağdur Çocuk. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (53), 13-42.

UNICEF Türkiye. (n.d.). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. <https://www.unicef.org/turkiye/Çocuk-haklarına-dair-sözleşme>

Karaağaç, H. (2025). Dijital Dünyada Çocuk Hakları: Türkiye'deki Aile Ve Çocuk Politikalarına İlişkin Analitik Bir Bakış. Ombudsman Akademik, (Özel Sayı 3 (Aile)), 167-200.

HAKLARIN HARİTASINDA ÇOCUK OLMAK

Bu bölüm, çocuk haklarının farklı ülkelerde ve coğrafyalarda ne ölçüde hayata geçirilebildiğini değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Bunu yaparken ülke isimleri üzerinden karşılaştırmacı bir söylem yerine çocuk haklarının gerçekleşme düzeyini belirleyen yapısal bağlam merkeze alınmıştır. Çocuk haklarının, kaynaklara erişimin güvence altında ya da kırılgan yapıda olmasına bağlı olarak karşılaştırmalı biçimde incelenmesi hedeflenmiştir. Böylelikle daha kapsayıcı ve eleştirel bir analiz ortaya koymak amaçlanmıştır.

İncelenen başlıklar; yaşama ve gelişme hakkı, eğitim hakkı, sağlık hakkı, katılım hakkı, oyun ve dinlenme hakkı, düşünceyi özgürce ifade etme hakkı, ayrımcılık yasağı, istismar ve ihmale karşı korunma hakkı, sosyal güvenlik ve refah hakkı ile barınma hakkını kapsamaktadır. Çocuk haklarına erişimin güvence altında olduğu ülkelerde, devletin aktif ve sistematik bir rol üstlendiği anlaşılmaktadır. Bu ülkelerde çocuklar sağlıklı ve güvenli yaşam koşullarına daha kolay erişebilmektedir. Bebek ve çocuk ölüm oranları, kaynaklara erişimin kırılgan yapıda olduğu ülkelere kıyasla daha düşük seyretmektedir.

Eğitimin ücretsiz ve zorunlu olması, okullaşma oranlarını artırmaktadır. Bu durum, erken çocukluk eğitimi gibi uygulamaların yaygınlaşmasını destekleyerek çocukların gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Sağlık hizmetlerinin ücretsiz ya da erişilebilir olması ile aşılama ve koruyucu sağlık hizmetlerinin yaygınlığı, çocukların fiziksel gelişimini güvence altına almaktadır.

Ayrıca çocukların görüşlerini ifade edebilecekleri çocuk meclisleri, öğrenci konseyleri ve benzeri demokratik mekanizmalar da bu ülkelerde daha yaygın durumdadır. Buna karşın, çocuk haklarına erişimin kırılgan olduğu ülkelerde devletin koruyucu ve önleyici politikalar geliştirme kapasitesinin sınırlı olduğu ve uygulamada ciddi boşluklar bulunduğu anlaşılmaktadır. Özellikle savaş, yoksulluk, açlık ve yetersiz sağlık hizmetleri gibi koşulların çocukların yaşama ve gelişme hakkı üzerinde ciddi riskler yarattığı görülmektedir. Bu gibi ülkelerde eğitim hakkının sürekliliği çoğu zaman sağlanamamakta; özellikle kız çocukları erken yaşta okuldan ayrılmak zorunda kalmaktadır.

Sağlık altyapısındaki yetersizlikler, hastane ve sağlık personeli eksikliği, çocukların sağlık hizmetlerine erişiminde önemli engeller yaratmaktadır. Bu durum, önlenabilir hastalıkların görülme sıklığını artırarak çocuk ölümlerine zemin hazırlamaktadır. Oyun ve dinlenme hakkının kullanımında da ciddi eşitsizlikler ortaya çıkmaktadır. Haklara erişimin kırılgan olduğu ülkelerde çocuklar, çoğu zaman ekonomik nedenlerle çalışmaya yönlendirilmektedir. Bu durum, çocukların güvenli oyun alanlarına ve serbest zamana sahip olmasını engellemektedir. Benzer biçimde, çocukların düşüncelerini özgürce ifade etme ve karar alma süreçlerine katılım haklarının da yeterince gözetilmediği görülmektedir. Ayrımcılık ise özellikle cinsiyet, engellilik, dil ve sosyo-ekonomik durumlar temelinde çocukların haklardan eşit biçimde yararlanmasını kısıtlamaktadır.

Sonuç olarak ortaya çıkan tablo, çocuk haklarının evrensel düzeyde tanımlanmış olmasına rağmen uygulamada; ülkelerin sosyo-ekonomik koşulları, siyasi istikrarı ve kamu politikalarına bağlı olarak önemli farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Çocuk haklarının tam anlamıyla güvence altına alınabilmesi için yalnızca yasal düzenlemeler yeterli değildir. Sosyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi, eşitsizliklerin azaltılması ve çocukların aktif özne olarak kabul edildiği bütüncül politikaların geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça

Ndana, J. J., & Abdulrahman, A. T. (2015). The implementation and enforcement of the rights of children in Nigeria. Gph-International Journal Of Social Science And Humanities Research. Retrieved From <https://Gphjournal.Org/Index.Php/Ssh/Article/View/313>

Bağlantı: <https://www.Unicef.Org/Turkiye/Topics/Hindistan/Egitim/ve/Toplumsal/Cinsiyet/Esitsizligi>:

<https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Ombudsmanakademik/Issue/63284/910650>

<https://Www.Unicef.Org/Turkiye/Media/5346/File/T%C3%9crk%C4%B0ye'de%20ulusal%20%C3%87ocuk%20forumu%20ve%20%C3%87ocuk%20katılımının%20%C3%96yk%C3%9cs%C3%9c.Pdf>

<https://Eurochild.Org/Uploads/2025/11/Unequal-Childhoods-Rights-On-Paper-Should-Be-Rights-In-Practice.Pdf>

Milletler Cemiyeti (League Of Nations). (1924). Cenevre Çocuk Hakları Beyannamesi (Declaration Of Geneva). (Çocuk Haklarını Uluslararası Düzeyde İlk Kez Sistemli Olarak Ele Alan Metin.)

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. (1959). Çocuk Hakları Bildirgesi (Declaration Of The Rights Of The Child). (20 Kasım 1959 Tarihli Ve 1386 (Xiv) Sayılı Kararla Kabul Edilmiştir.)

Durualp, E., Kadan, G., & Durualp, E. (2017). Çocukların Gözüyle Çocuk Hakları. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(2), 29-54.

Dursun, C. (2019). Ebeveynlerin Çocuklarını Sosyal Medyada Teşhiri: Çocuk Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme. Çocuk ve Medeniyet, 4(8), 195-208.

“Child Rights-National Human Rights Commission.” (N.D.). National Human Rights Commission Nigeria. Retrieved From <https://Www.Nigeriarights.Gov.Ng/Focus-Areas/Child-Rights>

Bağlantı: <https://Www.Freedomunited.Org/Tr/Bizim-Etkimiz/%C3%A7ocuk-I%C5%9f%C3%A7ılı%C4%9fi-De%C4%9fi%C5%9fıklik-Faturas%C4%B1-Hindistan/MikaMadenlerindekiSömürü>

Finlandiya'da Gençlik Politikaları. Dünyadan Farklı Örnekleriyle Gençlik Politikaları. Ed. Yasemin Çakırer Özservet - Hülya Küçük Bayraktar. 333-367

Ankara: Astana Yayınları, 2020. Beyazova, Ayşe vd., "Eğitimde Çocuk Katılımı: Türkiye'deki Olanaklara Dair Bir Değerlendirme". Çocuk Katılımı. Ed. Ercüment Erbay.

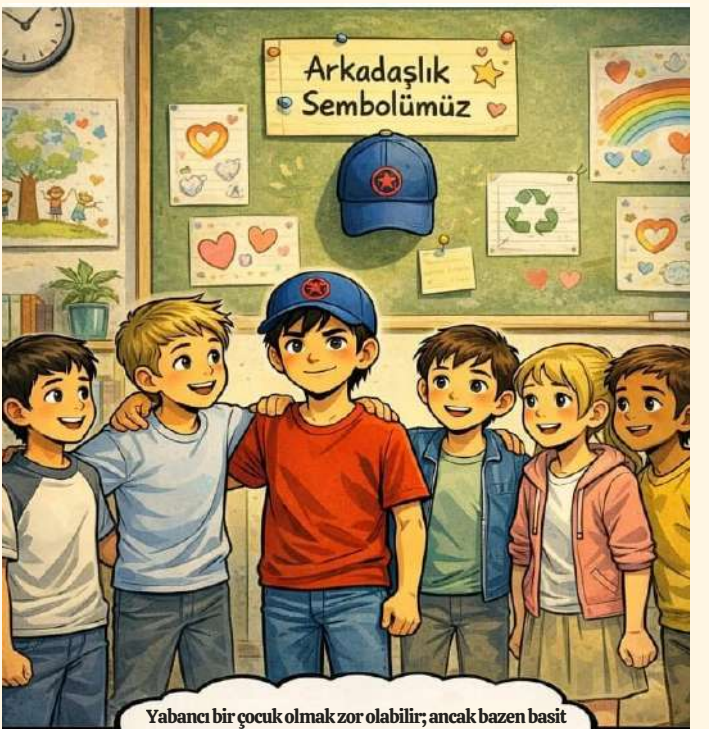
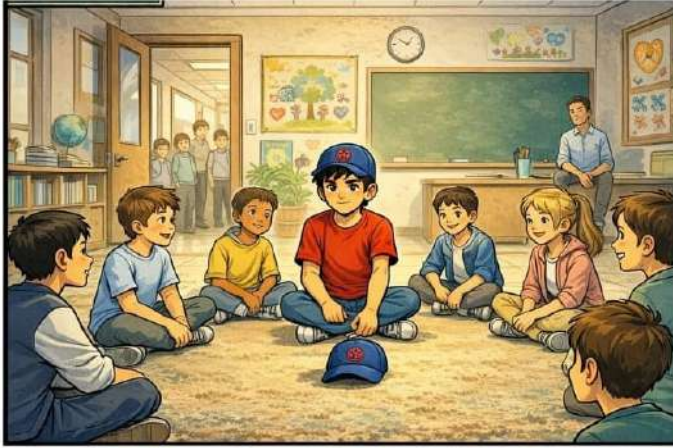
<https://Uvm.Dk/> <https://Www.Unicef.Dk/>

Çocuk Haklarının Kurumsal ve Toplumsal Görünümleri

Haklar	Hakların Güvence Altında Olduğu Yapılar	Hakların Kırılğan Olduğu Yapılar
Yaşama ve Gelişme Hakkı	Çocukların sağlık, beslenme ve güvenli yaşam koşulları devlet güvencesi altındadır. Bebek ve çocuk ölüm oranları düşüktür.	Savaş, açlık, yetersiz sağlık hizmetleri nedeniyle risk altındadırlar. Bebek ve çocuk ölüm oranları yüksektir.
Eğitim Hakkı	Zorunlu ve ücretsiz eğitim yaygındır. Okullaşma oranı yüksektir. Erken çocukluk eğitimi desteklenir.	Okullaşma oranları düşüktür. Özellikle kız çocukları eğitimden mahrum bırakılmaktadır.
Katılım Hakkı	Çocukların görüşlerini ifade etmeleri teşvik edilir. Çocuk meclisleri ve öğrenci konseyleri yaygındır.	Kız çocukları, evlilik gibi yaşamlarını doğrudan etkileyen kararlarda kendi görüşleri alınmadan, aileleri tarafından evlendirilmektedir.
Sağlık Hakkı	Ücretsiz ya da erişilebilir sağlık hizmetleri sunulur. Aşı ve koruyucu sağlık hizmetleri yaygındır.	Hastaneler, doktor sayısı ve ilaçlara erişim sınırlıdır. Aşı ve koruyucu sağlık hizmetlerinden yoksun bırakılmaktadırlar.
Oyun ve Dinlenme Hakkı	Çocuklar için güvenli oyun alanları, parklar ve kültürel etkinlikler yaygındır.	Çocuklar çalışmak zorunda bırakıldıkları için oyun oynamaya ve dinlenmeye yeterince zaman bulamamaktadırlar.
Düşünceyi Özgürce İfade Hakkı	Çocukların yöneticiler ile doğrudan tartışarak fikirlerini ve kararlarını ilettikleri çocuk parlamentoları mevcuttur.	Çocukların düşünceleri çoğu zaman önemsenmez. Karar süreçlerine katılımları engellenmektedirler.
Ayrımcılık Yasağı	Cinsiyet, engellilik, etnik köken veya sosyo-ekonomik duruma bakılmaksızın tüm çocuklar eşit haklara sahiptir.	Farklı etnik kökene sahip çocuklar, birer çocuk gibi değil yetişkin olarak görülmektedirler.
İstismar ve İhmale Karşı Korunma Hakkı	Çocuk koruma sistemleri gelişmiştir. Sosyal hizmetler ve hukuki mekanizmalar etkilidir.	Bazı çocuklar fiziksel, duygusal ya da cinsel istismara uğramakta, bu noktada yargı ve hukuk sistemleri suçu önlemekte yetersiz kalmaktadır.
Sosyal Güvenlik ve Refah Hakkı	Ailelere çocuk yardımı, doğum izni ve sosyal destekler sağlanır. Çocuk yoksulluğu azaltılmaya çalışılır.	Pek çok çocuk desteklenmediğinden ötürü, aile ekonomisine katkıda bulunabilmek için ağır ve tehlikeli işlerde çalışmak zorunda bırakılmaktadırlar.
Barınma Hakkı	Çocuklar genellikle güvenli, temiz ve sağlık açısından hijyenik evlerde yaşamaları daha mümkündür.	Birçok çocuk güvenli olmayan kalabalık ve sağlıksız evlerde yaşamak zorunda bırakılmaktadır.

Yeni Çocuk ve Arkadaşlık Şapkası

**Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi 2025-2026 Eğitim Öğretim Dönemi
Okul Öncesi Öğretmenliği 4. Sınıf**

Danışman

Doç. Dr. Betül YANIK ÖZGER

Dergi Editörü

Dr. Zeliha Tuba ERŞAHİN

Haklar Ekibi

Aysel Ertaş
Büşra Us
Rabia Arslan
İdal Çakar
Fatma Kılıç
Rana İnce

Haber Ekibi

Selver Şule Ceren
Kübra Cebeci
Tuba Bal
Melike Nur Varol
Zehra Kamalak

Makale Ekibi

Ayşe Kaya
Buse Nur Polat
Eda Nur Sarıaltun
Kevser Terazi
Seher Durgut
Yunus Emre Kılınç

Medya Ekibi

Beyza Küçük
Deniz Yapça
Neslihan Yavuz
Savaş Işık
Ünzile Ardıç
Yusuf Güllice

Röportaj Ekibi

Süheyla Çoban
Hatice Akyıldız
Dilsu Aymelek Kibarkaya
Fahri Akdağ
Eyyüp Uykun
Muhammed Arda Ayna

Tasarım Ekibi

Hatice Ataş
Melike Demirkaya
Özlem Korkmaz
Emine Kaya
Ecenur Kızıltaş

Serbest Köşe Ekibi

Esra Bilgiç
Fatma Gül Nar
Gülay Işık

Yayın Destek

Esma Karamanlı

*Dergide kullanılan görsellerin tamamı yapay zeka araçları ile hazırlanmış ve düzenlenmiştir.

